

ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ БАНКІ

ҚАРЖЫ НАРЫҒЫНА ШОЛУ

2019 жылғы II тоқсан

Алматы, Қазақстан

Қаржы нарығына шолу нарыққа қатысушылар үшін өтімділіктің негізгі ағындары қозғалысының неғұрлым толығырақ көрінісін беру мақсатында қаржы нарығындағы негізгі үрдістер туралы ақпаратты қамтиды.

Құжатты Ақша-кредит саясаты департаменті дайындады. Ұлттық Банктің ресми интернет-ресурсында электрондық нұсқада жарияланады.

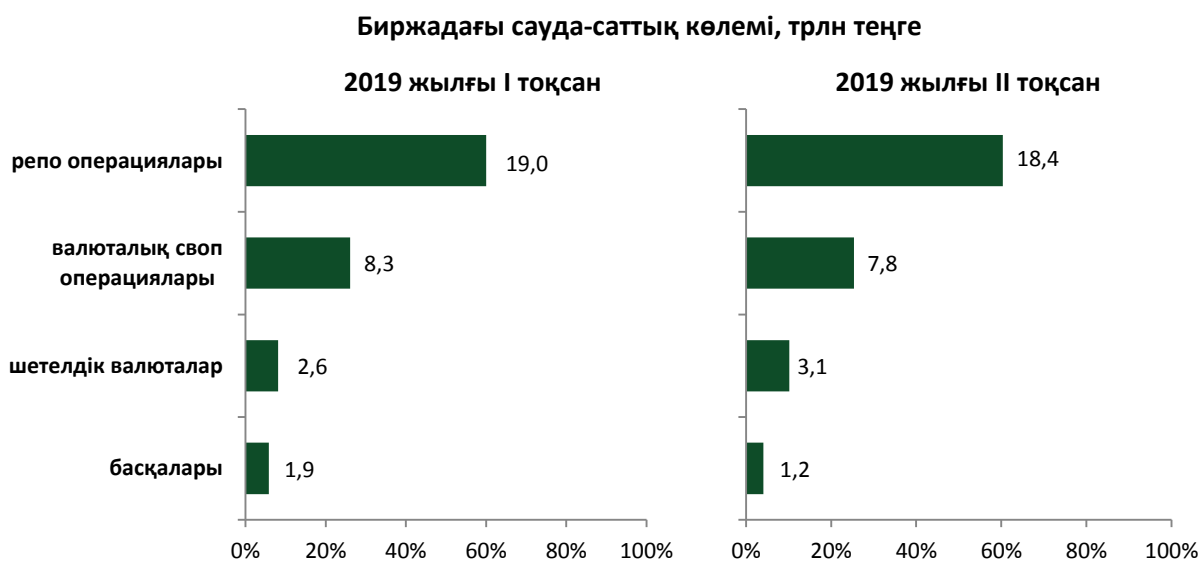
2019 жылғы II тоқсандағы ақша және валюта нарықтары

Банкаралық мәмілелер сегментінен және өтімділіктің бастапқы нарығындағы кейбір операциялардан басқа, қаржы нарығындағы операциялар Қазақстан қор биржасында жүргізіледі.

Биржадағы сауда-саттықтың негізгі үлесі ақша және валюта нарықтарына тиесілі. 2019 жылғы сәуір-маусымда биржадағы сауда-саттықтың жалпы көлемі 30,6 трлн теңге болды, оның ішінде:

- репо операциялары нарығы – 18,4 трлн теңге (60,4%);
- своп нарығы – 7,8 трлн теңге (25,4%);
- шетелдік валюта нарығы – 3,1 трлн теңге (10,2%).

Қаржы министрлігінің МБҚ орналастыру көлемі 479,7 млрд теңгені құрады.

I. Ақша нарығындағы жағдай

2019 жылғы II тоқсанда Ұлттық Банктің базалық мөлшерлемесі бойынша екі шешім қабылданды. 15 сәуірде базалық мөлшерлеме 9,00%-ға дейін төмендеді, ал 3 маусымда бұрынғы деңгейде сақталды.

Тоқсанның соңында Ұлттық Банк ақша нарығының мөлшерлемесін көтеру бойынша шаралар қабылдады. Ашық нарық құралдары бойынша мөлшерлемелер маусымда базалық мөлшерлемеден жоғары деңгейге дейін көтерілді. Қысқа мерзімді ноттардың мерзімдерін ұзарту бойынша шаралар қабылданды. Аталған шаралар ақша нарығының мөлшерлемелерінің басым бөлігін базалық мөлшерлеме деңгейіне дейін түзетті.

МБҚ-мен бір күндік авторепо нарығы бұл аяда мөлшерлемелердің өсуін көрсетті, қысқа мерзімді теңгемен өтімділікке сұраныс өсті.

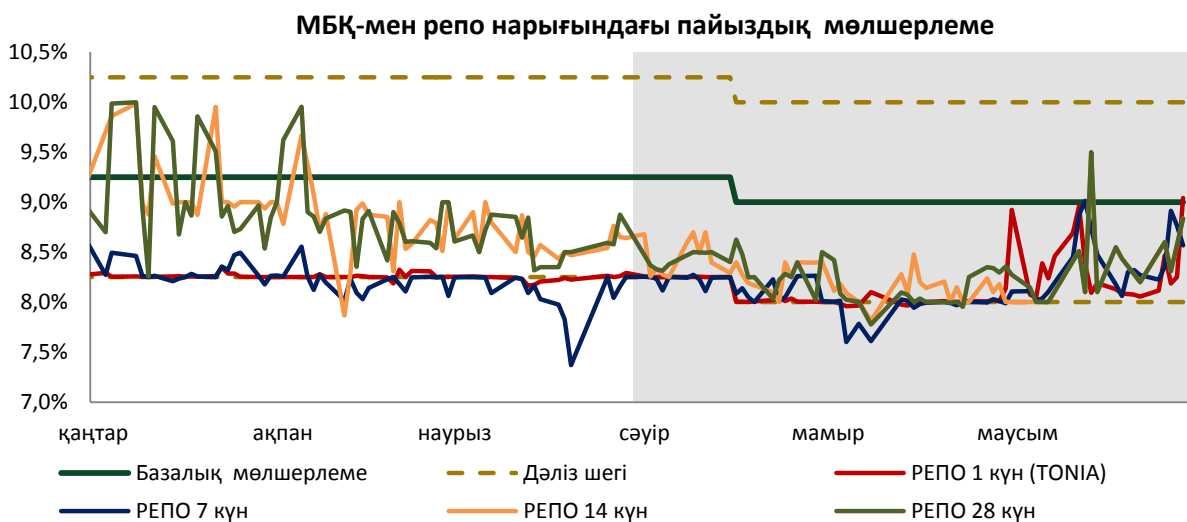
Қазақстан қор биржасында валюталық своптармен сауда-саттық көлемі қатысушылардың валюталық позицияларының жабылуы аясында төмендеді. Валюталық своптар бойынша мөлшерлемелердің өсуі маусымда ақша нарығындағы мөлшерлемелердің жалпы артуынан болды.

A) МБҚ-мен авторепо нарығы

Тоқсан ішінде ақша нарығы артық өтімділік жағдайында жұмыс істеді. Банк секторындағы өтімділіктің құрылымдық профициті тоқсан ішінде төмендеп, 3,5 трлн теңге болып бағаланды.

Ақша нарығының мөлшерлемесі басым түрде пайыздық дәліздің төменгі шегі мен Ұлттық Банктің базалық мөлшерлемесі арасындағы деңгейде қалыптасты (1-график). Ақша нарығындағы теңгемен өтімділіктің профициті пайыздық мөлшерлемеге қысым көрсетуін жалғастырды. Тоқсан ішінде 1 күндік репо мәмілелері бойынша орташа алынған мөлшерлеме 7,96%-9,04%, 7-күндік мерзіммен – 7,60%-9,01%, 14 күндік мерзіммен – 7,82%-9,50%, 28 күндік мерзіммен – 7,78%-9,00% аралығында өзгерді.

График 1

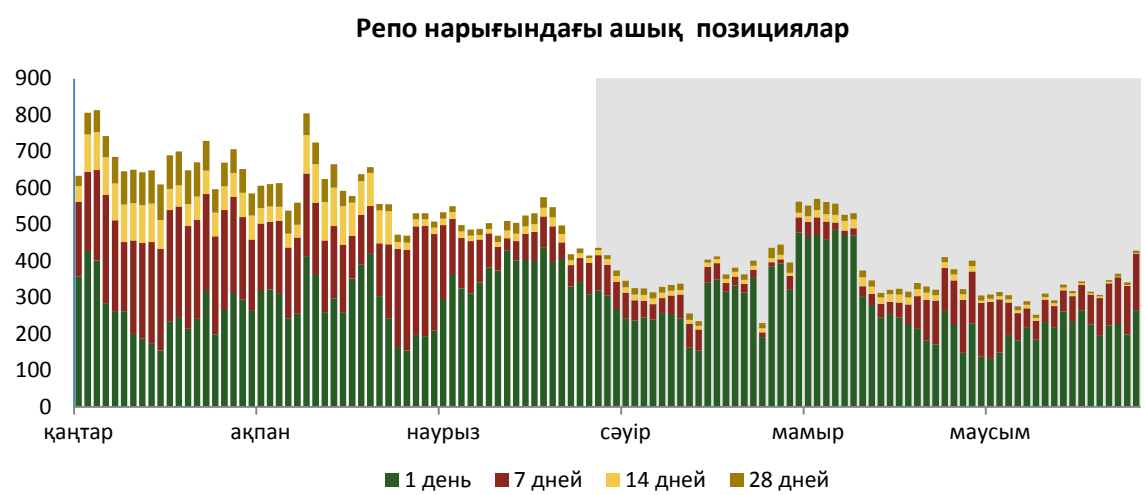

Базалық мөлшерлеменің төмендеуінен кейін сәуірде ақша нарығы мөлшерлемелерінің баламалы төмендеуі байқалды.

Банктер тарапынан теңгемен өтімділікке сұраныстың өсуіне байланысты маусымда мөлшерлемелердің жоғары құбылмалылығы байқалды. Осыған байланысты репо нарығындағы ашық позициялар төмен болып қала берді, бұл банктердің өтімділікті ұсынудан оны тартуға ауысуына байланысты болды (2-график).

Авторепо нарығындағы МБҚ-мен мәмілелердің көлемі алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда 3,5%-ға 18,0 трлн теңгеге дейін өсті. Ашық позициялардағы бір күндік мәмілелердің үлесі басым – орташа алғанда 72,5% болды. Авторепо нарығында мәмілелердің орташа күндік көлемі күніне 271,0 млрд теңге сома болды. 7 күндік репо мәмілелері үлесінің өсуі байқалды, ол бір күндік репо мәмілелерінің өсуімен өтелді. Жалпы алғанда II-тоқсанда сауда-саттық көлемдері өткен тоқсанмен салыстырғанда неғұрлым төмен деңгейде қалды.

2-график

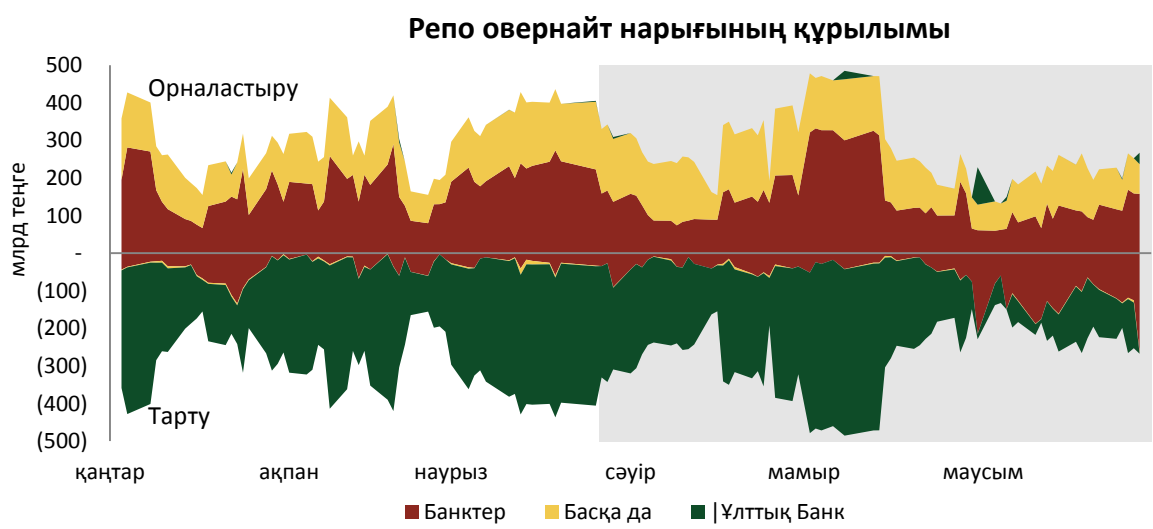
Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Репо овернайт нарығы

Репо нарығында банктердің теңгемен өтімділікке сұранысы тоқсан бойы төмен болып қалды, алайда маусымда ол ақша-кредит саясатының құралдары бойынша мөлшерлемелердің өсуі және валюта нарығындағы құбылмалықтың аясында айтарлықтай өсті (3-график). Ұлттық Банк базалық мөлшерлеменің пайыздық дәлізінің төменгі шегі деңгейінде теңгемен активтерге кірістілікті қамтамасыз ете отырып, нарықтың ең ірі қатысушы болып қалды.

Банктердің бірқатарын өтімділікті ұсыну аймағынан сұраныс аймағына ығыстыру есебінен бір күндік авторепо нарығында жалпы көлемдерден Ұлттық Банктің алып қою үлесі тоқсан ішінде 87,2%-дан 75,0%-ға дейін төмендеді. Маусымда бұл мән 40,5 %-ға дейін төмендеді.

3-график

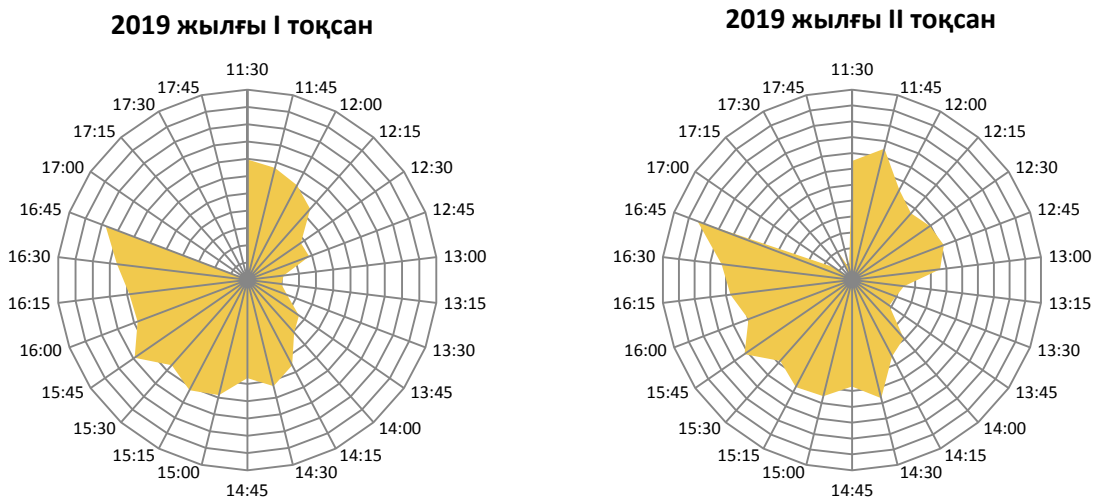
Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Банктер нарықтағы қысқа мерзімді өтімділіктің негізгі көзі болып қалады. Өтімділікті орналастыру бойынша олардың операцияларының үлесі нарықтың жалпы көлемінен I тоқсандағы 58,1%-дан II тоқсанда 52,3%-ға дейін төмендеді.

Өтімділікті уақыт бойынша бөлу нарықты жабу алдында мәмілелердің айқын көрінген жоғарғы шегімен біркелкі болды (4-кесте). Төмен сұраныс жағдайында орналастыру бойынша мәмілелер негізінен ашық нарық құралдары арқылы жасалды, ал репо нарығында тұрақты қол жеткізу тетігі көбінесе күн соңына еркін өтімділікті орналастыру үшін пайдаланылды, бұл бөлудің неғұрлым кеш кезеңдерге ығысуына алып келді.

4-график

Өтімділікті уақыт бойынша бөлу, лог. шкала

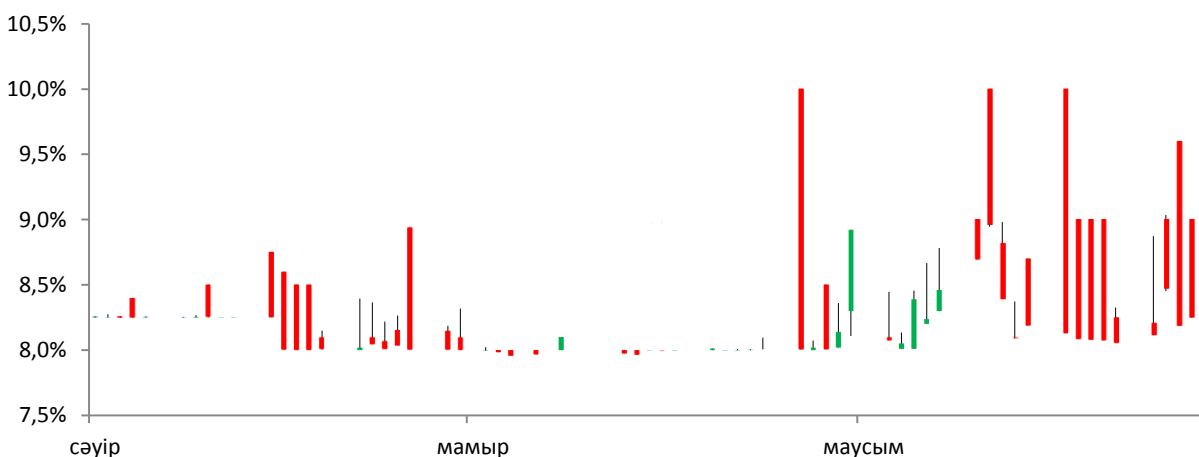

Дереккөзі: Ұлттық Банк, Қазақстан қор биржасы

Бір күндік репоның орташа сараланған мөлшерлемесінің қалыптасуы көбінесе төмендеу траекториясы бойынша болды (қызыл бағандар) (5-график). Бұл ретте бір сауда сессиясы ішіндегі мөлшерлеменің өзгеруі жоғары құбылмалылықпен ерекшеленді. Жекелеген кезеңдерде мөлшерлемелер базалық мөлшерлеменің барлық дәлізінің шегінде өзгерді, бұл дәліздің екі шекарасы бойынша бір сауда сессиясы үшін тұрақты қол жеткізу тетігін іске қосу туралы білдіреді.

5-график

Репо овернайт мөлшерлемелерінің бір күн ішінде өзгеруі

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Жалпы алғанда, ақша нарығындағы жағдай өтімділік профицитімен сипатталады, бұл базалық мөлшерлеменің пайыздық дәлізінің төменгі шегіне жуық мөлшерлемелерді

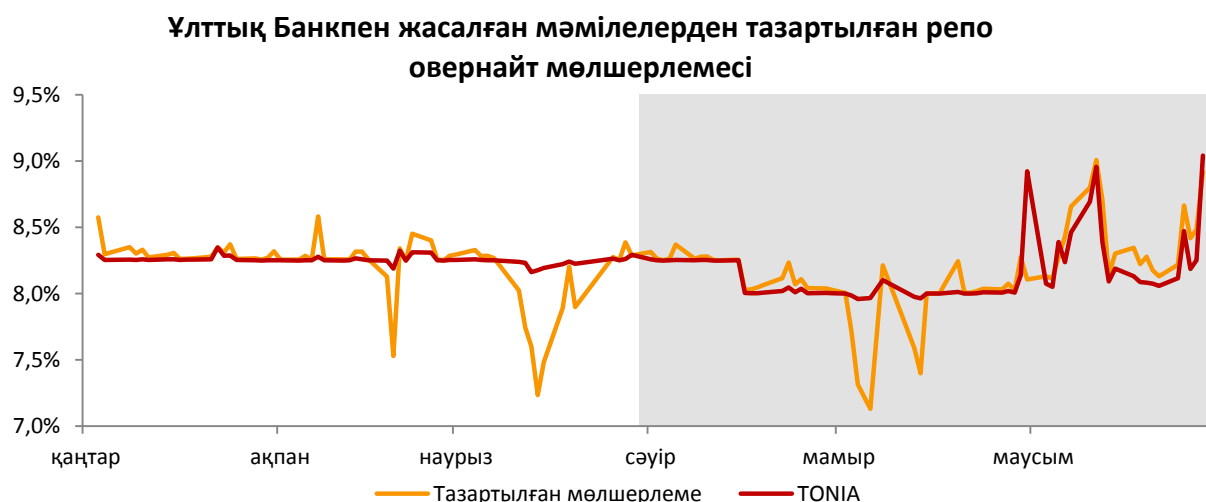
қалыптастыруға алып келеді. Өтімділік профицитімен жағдай тұрақтылық кезеңдерінде теңгелік өтімділігіне сұраныстың төмен көлемдерімен қамтамасыз етіледі.

Девальвациялық күтулердің өсуі және теңгенің номиналды айырбастау бағамының құбылмалылығы жоғарылаған кезде банктер өтімділікті орналастыру аймағынан сұраныс аймағына ауысып отырады, бұл нарықтың төмен тереңдігі аясында мөлшерлемелердің құбылмалылығын едәуір арттырады және пайыздық дәліздің жоғарғы шегі бойынша тұрақты қол жеткізу операцияларын іске қосуға әкеледі.

Осылайша, жекелеген күндері базалық мөлшерлеменің пайыздық дәлізінің екі шегі тартылған, бұл банкаралық нарықтың төмен тиімді белгісі болып табылады.

Пайыздық дәліз шегінің мөлшерлемелері бойынша Ұлттық Банктің мәмілелерінен тазартылған TONIA мөлшерлемесі барынша құбылмалы (6-график). Жекелеген кезеңдерде нарықтағы банктердің сұранысы мен ұсыныстарының көлемі арасындағы теңгерімсіздік пайыздық дәліздің төменгі шегінің пробитиясына алып келді. Ұлттық Банктің тұрақты қол жеткізу операцияларының қалған кезеңдерінде пайыздық дәліздің төменгі шегінің деңгейінде кірістілікті қамтамасыз етті. Маусымда өтімділікке сұраныстың артуы банктердің пайыздық дәліздің жоғарғы шегінің мөлшерлемесі бойынша тұрақты қолжетімді қарыздарды пайдалануына алып келді. Жалпы алғанда, TONIA мөлшерлемесі Ұлттық Банктің қатысуынсыз пайыздық дәліздің төменгі шегінен кесіп өту жағдайларын қоспағанда, жалпы мөлшерлеменің деңгейінен жоғары қалыптастырылады.

6-график

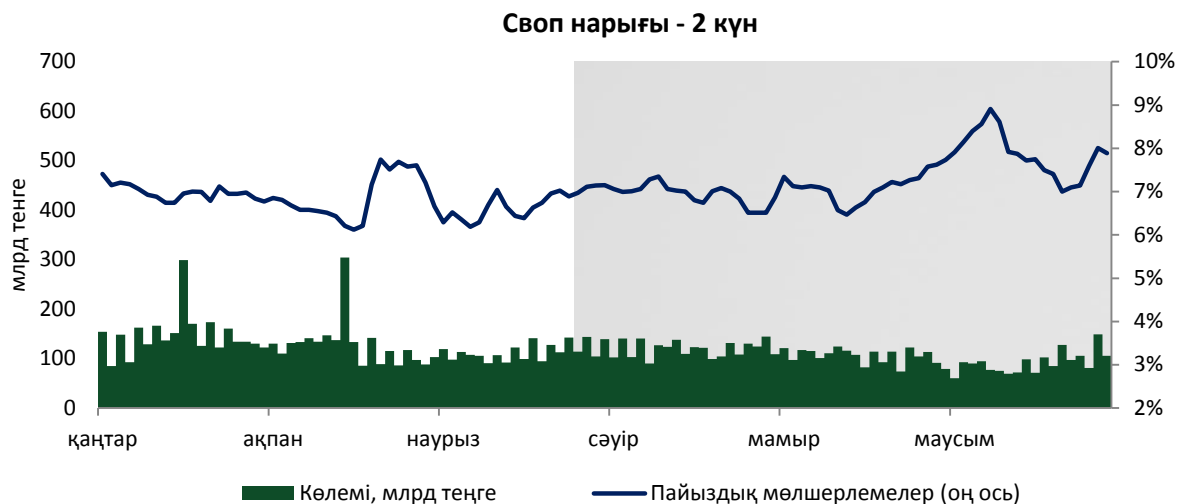
Дерек көзі: Ұлттық Банк, Қазақстан қор биржасы

Б) Своп нарығы

Своп нарығында мәмілелердің негізгі көлемі 2 күндік мерзімде жасалды, 2019 жылғы II тоқсанда осы операциялардың үлесі 83,9% (I тоқсанда 83,4%) болды. Екі күндік своп мәмілелері нарығының орташа айналымы бір күнде 107,0 млрд. теңге болды.

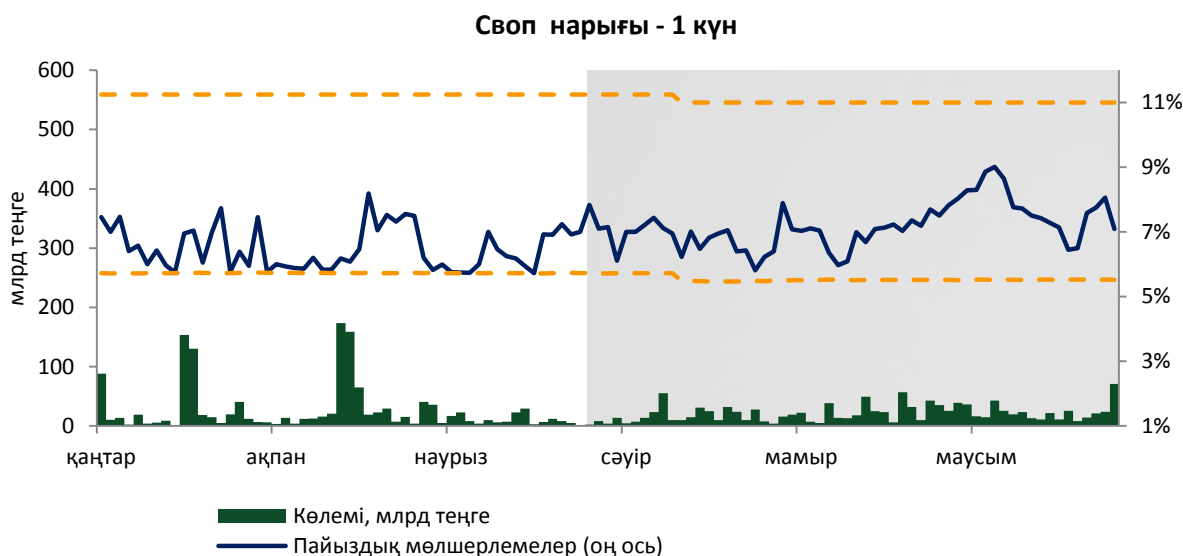
Валюталық своп мәмілелер бойынша пайыздық мөлшерлемелер теңгелік өтімділікке деген жоғары сұраныстың ықпалымен қалыптасты. 2 күндік своп мәмілелері бойынша мөлшерлемелер 6,47%-8,91% ауқымында өзгерді, мерзімділігі 1 күндік мәмілелер бойынша – 5,81%-9,01% аралығында (7,8 -графиктер) өзгерді.

7-график

Дерек көзі: Қазақстан қор биржасы

8-график

Дерек көзі: Қазақстан қор биржасы, Ұлттық Банк

Маусымда көтеріңкі девальвациялық күтулерге, сондай-ақ ақша-кредит саясатының құралдары бойынша мөлшерлемелердің артуына байланысты мөлшерлемелердің өсуі байқалды.

Мөлшерлемелер немесе көлемдер бойынша жекелеген нүктелік құбылыстар жекелеген банктердің ішкі тұтынуына байланысты.

В) Ұлттық Банктің ақша нарығындағы өтімділікті реттеу бойынша операциялары

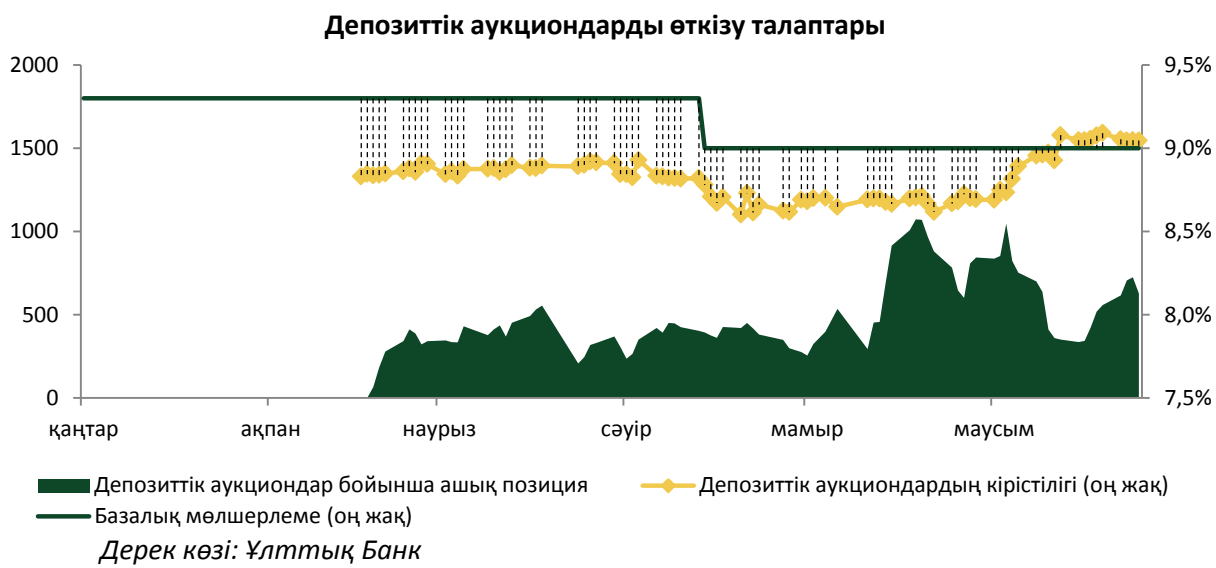
Ұлттық Банктің ақша нарығындағы операцияларының мақсаты TONIA таргеттелетін көрсеткішін базалық мөлшерлеменің пайыздық дәлізі шегінде ұстап тұру болып табылады. Тоқсанның ішінде ақша нарығындағы операциялар пайыздық мөлшерлемелердің салыстырмалы тұрақтылығын сақтауға мүмкіндік береді.

Өтімділікті реттеу үшін артық өтімділік тарапынан инфляциялық қысымды шектеу мақсатында ақша-кредит саясаты құралдарының қолданылатын стандартты жиынтығы пайдаланылады.

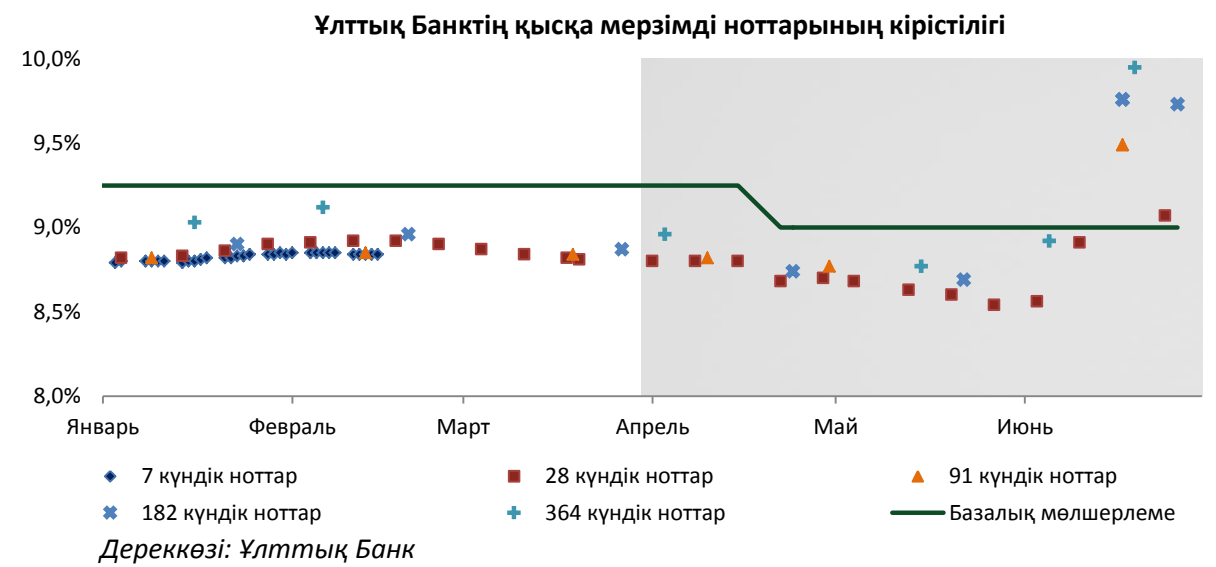
Ұлттық Банк жүргізетін саясаттың тиімділігін арттыру мақсатында маусымда базалық мөлшерлемелер деңгейіне дейін **ашық нарық операциялары** бойынша мөлшерлемелерді арттыру бойынша шаралар қабылданды (9,10-графиктер). Сонымен қатар айналыстағы ноттардың мерзімін ұзарту бойынша шаралар қабылданды. Ұзақ мерзімді ноттардың пайдасына алу көлемін барынша қайта теңгерімдеу нәтижесінде мерзімі 6 және 12 ай ноттардың ашық позициясындағы үлесі 42%-дан 61%-ға дейін ұлғайды.

Тоқсанның соңына қарай Ұлттық Банк ноттарының өтімділігінің алудың жалпы көлемі тоқсан ішінде ең жоғары 4,3 трлн теңге мәннен 3,1 трлн теңгеге дейін төмендеді (26-30 сәуір). Бейрезиденттердегі ноттар көлемінің үлесі 3,17%-ға дейін төмендеді (I тоқсанның соңында 4,19%).

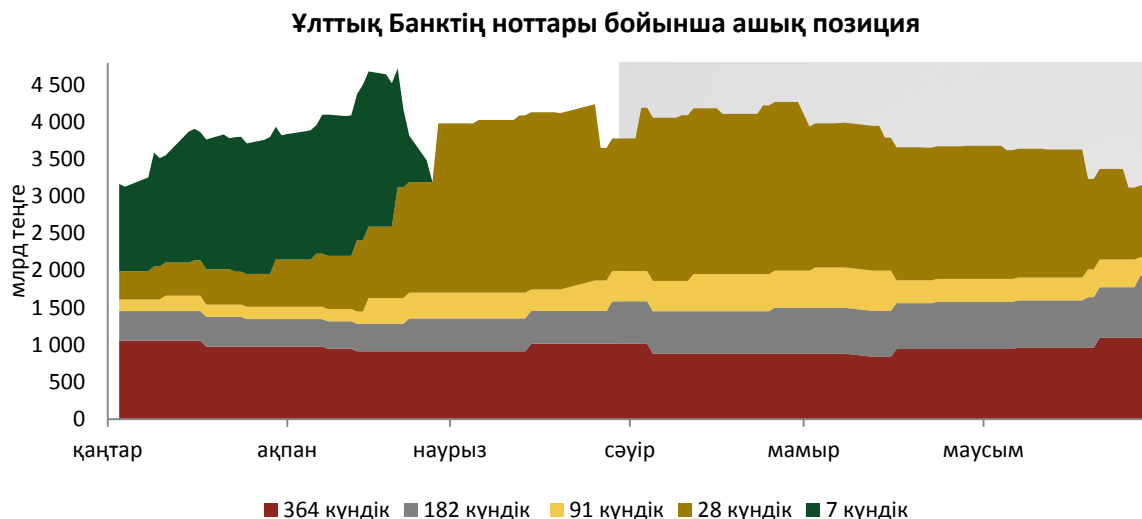
9-график

10-график

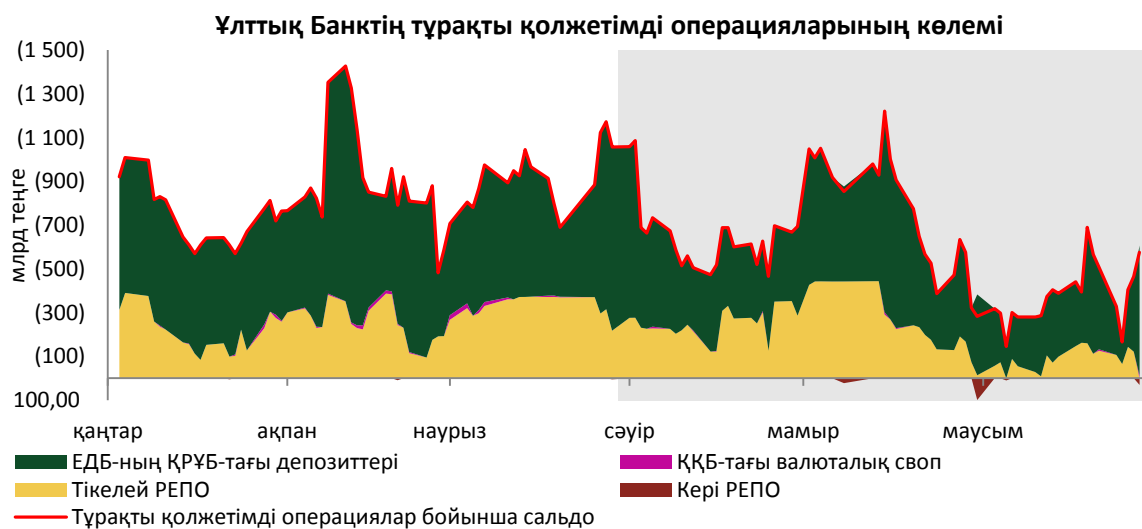
11-график

Дереккөзі: Ұлттық Банк

Ұлттық Банктің тұрақты қолжетімді операциялары ретінде өтімділікті алу бойынша қысқа мерзімді мәмілелер пайдаланылды: 1 күндік депозиттер, тікелей репо овернайт және валюталық своп мәмілелері (12-график). Бұл ретте базалық мөлшерлеменің пайыздық дәлізінің төменгі шегі бойынша алу көлемі банктердің тарапынан теңгелік өтімділікке сұраныстың өсуімен байланысты төмендеді.

12-график

Дереккөзі: Ұлттық Банк

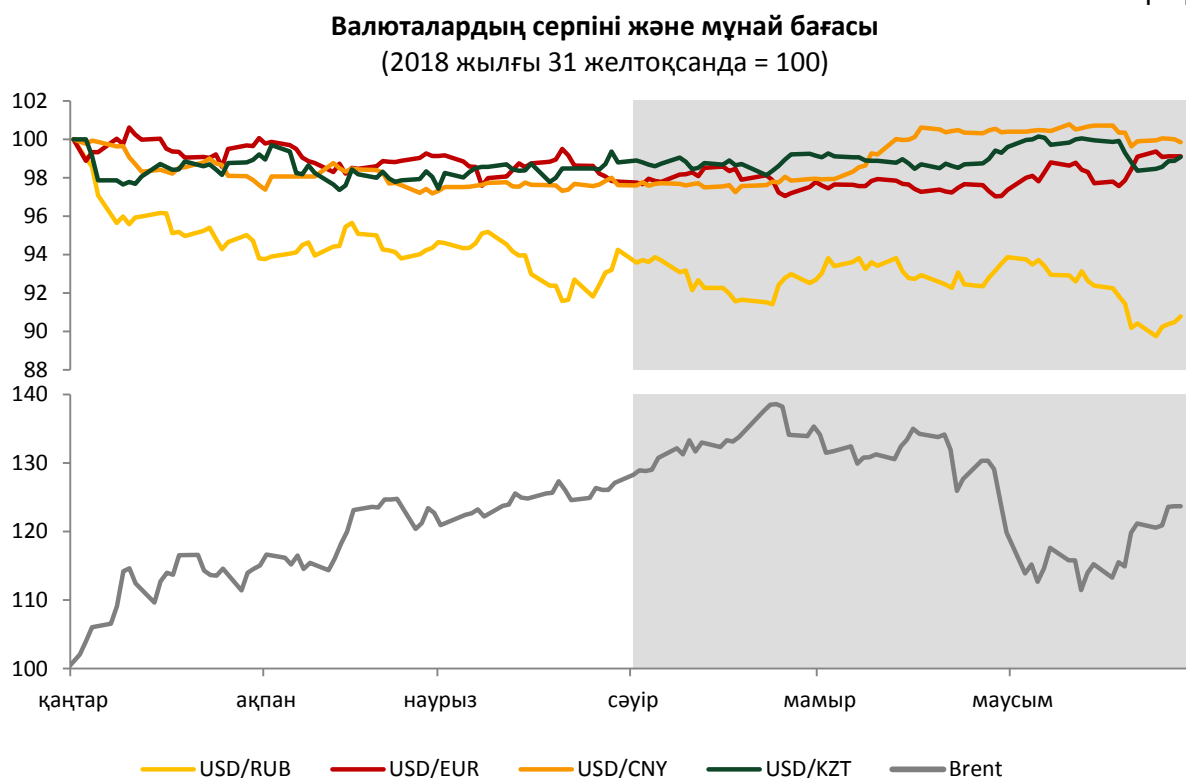
II. Валюта нарығындағы ахуал

2019 жылғы II тоқсанда валюта нарығындағы ахуал құбылмалылықтың жекелеген кезеңдеріне қарамастан, жалпы барынша тұрақты болды. Теңгенің айырбастау бағамының факторлары түрлі бағытта қалыптасты. Алайда сыртқы факторлар қолайлы серпінді көрсетті, ішкі факторлардың теңгенің айырбастау бағамына әсері жоғары девальвациялық күтулерге байланысты басым болды. Қаралып отырған кезеңде биржалық валюта нарығы қатысушыларының белсенділігі өсті және қолма-қол шетел валютасы нарығында халықтың шетел валютасын сатып алу көлемі ұлғайды.

А) Айырбастау бағамын қалыптастырудың сыртқы және ішкі факторлары

2019 жылғы II тоқсанда теңгенің АҚШ долларына қатысты айырбастау бағамы 2019 жылғы I тоқсан деңгейінде қалды (0,1%-ға аздап әлсіреуі). Мұнайдың әлемдік нарығында тұрақсыз үрдіс сақталды және II тоқсанның қорытындылары бойынша мұнайдың бағасы 2,7%-ға төмендеді. Қазақстанның сауда әріптестері елдердің валюталары осы кезеңде түрлі бағыттағы серпінді көрсетті. АҚШ долларына қатысты Ресей рублі 3,9%-ға нығайды, осы кезеңде юань және еуро сәйкесінше 2,5% және 1,3%-ға әлсіреді (13- график).

13-график

Дереккөзі: Thomson Reuters, Қазақстан қор биржасы, Ұлттық Банктің есептері

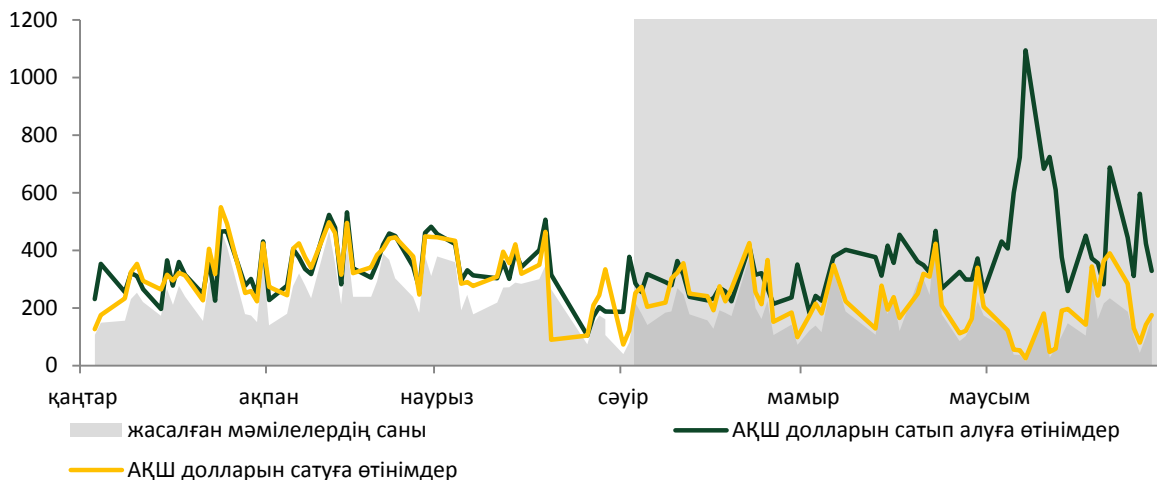
Ресей рублінің нығайғанына және мұнай бағасының өскеніне қарамастан, теңге маусым айында АҚШ долларына қатысты бойынша нығаю үрдісін көрсетпеді. ҚР Президентін сайлау алдындағы теңгенің әлсіреуі туралы сыбыс аясында девальвациялық күтулердің күрт өсуі себептердің бірі болды.

Нарыққа қатысушылар тарапынан шетел валютасына сұраныстың көтеріңкі болуының сақталуы жағдайында оған ұсыныстың төмен болуының сақталуы басқа себебі болып табылды. Жалпы алғанда валюта нарығына қатысушылардың шетел валютасын сатып алуға өтінімдерінің оны сату бойынша өтінімдерден жоғары болуы байқалды. Бұл

ретте жасалған мәмілелердің саны нарыққа қатысушылар берген өтінімдерден әлдеқайда аз болды, бұл шетел валютасына жоғары сұраныстың сақталуын растайды (14-график).

14-график

АҚШ долларын сатуға және сатып алуға өтінімдердің саны

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

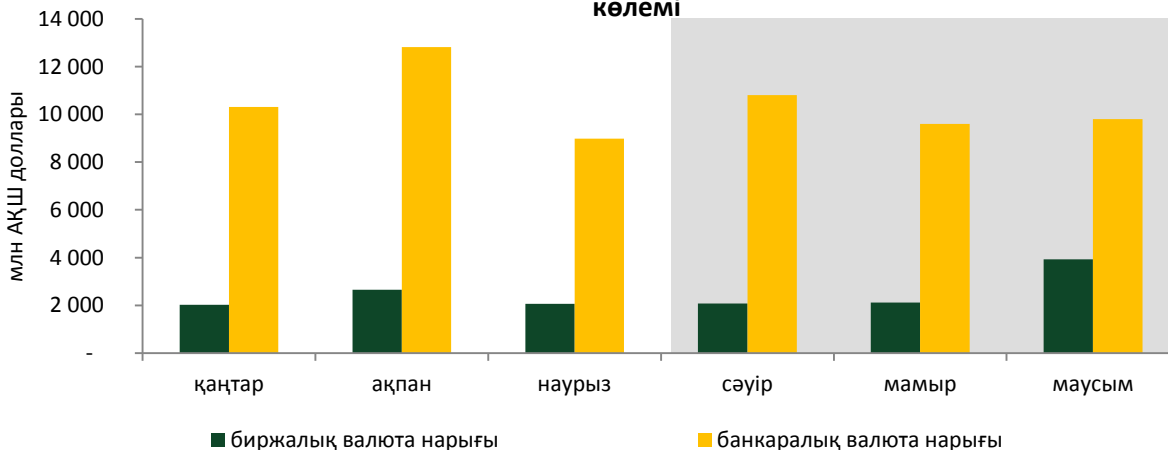
Б) валюта нарығының жекелеген сегменттеріндегі жалпы ахуал

Биржалық сауда-саттыққа қатысушылардың белсенділігі 2019 жылғы II тоқсанда біршама өсті. USD/KZT валюта жұбымен биржалық сауда-саттықтың жалпы көлемі 8,1 млрд АҚШ долларын құрады және алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда 20,5%-ға ұлғайды (2019 жылғы I тоқсанда – 6,7 млрд АҚШ доллары).

Бұл ретте банкаралық валюта нарығында сауда-саттықтың жалпы көлемі 30,2 млрд АҚШ долларына дейін 5,9%-ға азайды (2018 жылғы I тоқсанда – 32,1 млрд АҚШ доллары) (15-график).

15-график

Биржалық және банкаралық валюта нарықтарындағы сауда-саттық көлемі

Дереккөзі: Ұлттық Банк

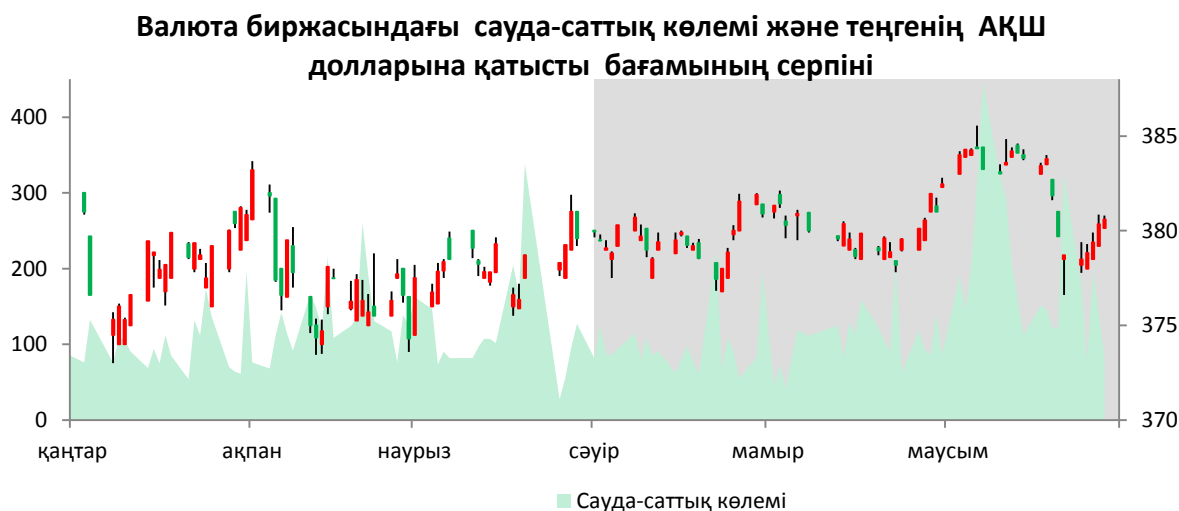
В) Биржалық валюта нарығындағы операциялар

Жекелеген кезеңдерде теңгенің айырбастау бағамының құбылуына қарамастан, жалпы алғанда сәуір-мамырда сауда-саттық көлемдерінің шамадан тыс көтеріліп, қайта қалпына келуі байқалған жоқ. Алайда, өсіп отырған девальвациялық күтулер аясында

маусымда валюта нарығында абыржу байқалды, ол шетел валютасына сұраныстың оған ұсыныстан асып кетуі және тиісінше теңгенің әлсіреуі себепші болды. Сайлау күнінен кейін валюта нарығындағы ахуал жылдам тұрақталды, сауда-саттық көлемі күрт қысқарды және маусымның соңына дейін қалыпты деңгейде сақталды. 2019 жылғы II тоқсанның қорытындысы бойынша Ұлттық Банктің валюта нарығына нетто-қатысуы 0-ге тең болды (16-график).

Қаралып отырған кезеңде сауда-саттықтың бір күнгі көлемі орта есеппен алғанда 131,0 млн АҚШ долларын құрады, бұл 2019 жылғы I тоқсандағы орташа көлемнен (118,3 млн АҚШ доллары) 10,7%-ға жоғары. Сауда-саттықтың ең жоғарғы күндізгі көлемі 445,9 млн АҚШ долларын (2019 жылғы I тоқсанда – 338,4 млн АҚШ доллары), ең төмен көлемі 42,3 млн АҚШ долларын (2019 жылғы I тоқсанда – 27,2 млн АҚШ доллары) құрады.

16-график

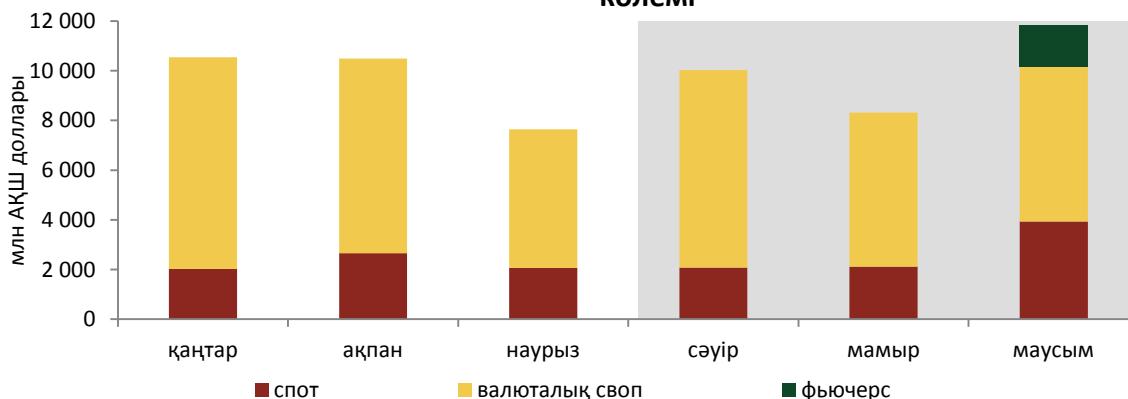

Дереккөзі: Thomson Reuters, Ұлттық Банк

Биржа нарығында мәмілелер түрлері бойынша спот, валюталық своп және фьючерс бойынша операциялар өтеді. 2019 жылғы II тоқсанда биржа нарығындағы мәмілелер көлемі 30,2 млрд АҚШ долларын құрады және бұл алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда 5,3% артық (2019 жылғы I тоқсанда – 28,7 млрд АҚШ доллары). Қаралған кезеңде валюталық своп бойынша мәмілелер көлемі алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда 8,2% артты және 20,1 млрд АҚШ долларын құрады (2019 жылғы I тоқсанда – 21,9 млрд АҚШ доллары). Жалпы алғанда валюталық своп операцияларының жалпы көлемі спот мәмілелердің көлемінен 2,5 есе асып түсті. Маусым айында биржа нарығында екі фьючерстік операция жүргізілді, олардың үлесі спот және валюталық своптың жалпы көлемінен 5,9% құрады (17-график).

17-график

Валюталық нарықтағы мәміле түрі бойынша сауда-саттық көлемі

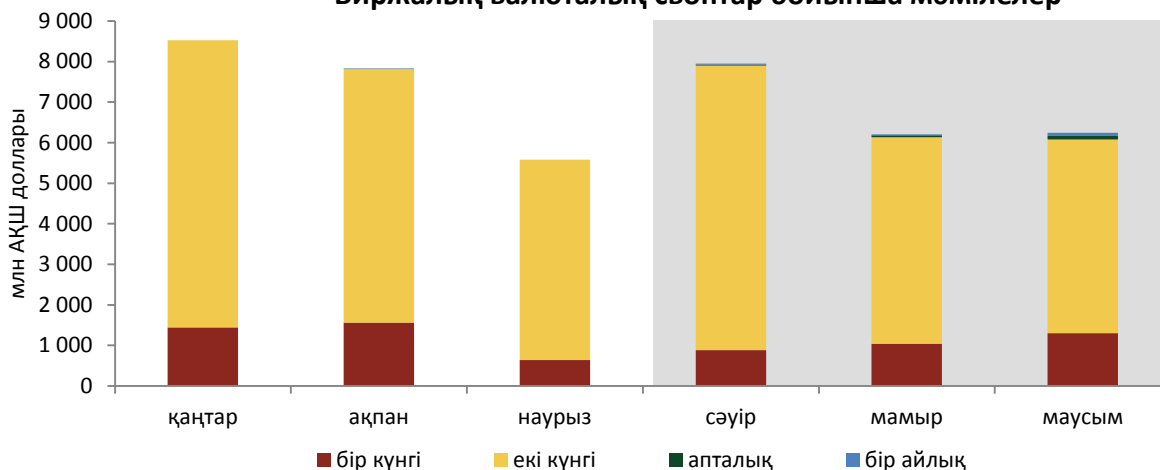
Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы, Ұлттық Банк

Своптар нарығында бір күндік және екі күндік, бір апталық және бір айлық операциялар өткізілген. 2019 жылғы II тоқсанда бір күндік валюталық своптар бойынша мәмілелер көлемі 3,2 млрд АҚШ долларын құрады және алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда 11,5% төмендеген. Екі күндік валюталық своптар бойынша мәмілелер көлемі 16,9 млрд АҚШ долларын құрады (алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда 7,6% төмендеді).

Бұл ретте алып қаралған тоқсанда бір апталық және бір айлық валюталық своптар бойынша мәмілелер жасау үдерісі айтарлықтай жаңда түсті. Тоқсанның қорытындысы бойынша бір апталық своптардың көлемі 158,0 млрд АҚШ долларын құрады (23 есе артты), бір айлық своптардың көлемі 119,0 млрд АҚШ долларын құрады (24 есе артты) құрады. Олардың жасалған мәмілелердің жалпы көлеміндегі үлесі әлі де аз болғанына қарамастан (0,8% және 0,6%, тиісінше), шетел валютасындағы қарыздың құралын ұзақ мерзімге іске қосу валюталық та, ақша нарығына да жағымды әсер етеді (18-график).

18-график

Биржалық валюталық своптар бойынша мәмілелер

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

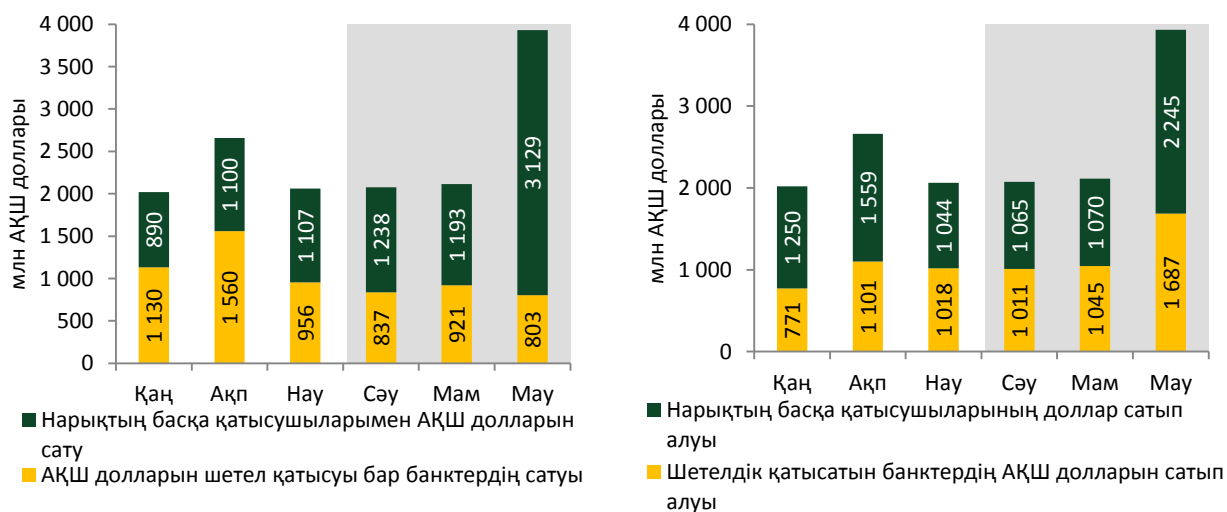
2019 жылғы II тоқсанда шетел валютасын сату жөніндегі шетелдік қатысуы бар банктердің үлесі биржалық сауда-саттықтың жалпы көлемінің 31,5% құрады (2019 жылғы I тоқсанда – 53,6%). Алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда шетел валютасының нетто-сату көлемі 3,6 млрд АҚШ долларынан 2,6 млрд АҚШ долларына 29,7% азайды.

Шетелдік қатысуы бар банктер шетел валютасының нетто-сатып алушысы болып шықты, үлесі биржалық сауда-саттықтың жалпы көлемінің 46,1% құрады (2019 жылғы I тоқсанда – 42,9%). Алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда шетел валютасының нетто-сатып алу көлемі 2,9 млрд АҚШ долларынан 3,6 млрд АҚШ долларына 29,4% артты.

Валюта нарығының басқа қатысушылары (резидент банктер, Ұлттық қор, ұлттық органдардан жоғары тұратын банктер) шетел валютасының нетто-сатып алушысы болып шықты, үлесі биржа нарығындағы операциялардың жалпы көлемінің 68,5% құрады (2019 жылғы I тоқсанда – 45,9%). Алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда АҚШ долларын сату көлемі 3,1 млрд АҚШ долларынан 5,6 млрд АҚШ долларына 49,1% артты (19-график).

19-график

Нарыққа қатысушылардың биржалық валюталық нарықта АҚШ долларын сатып алу/сату

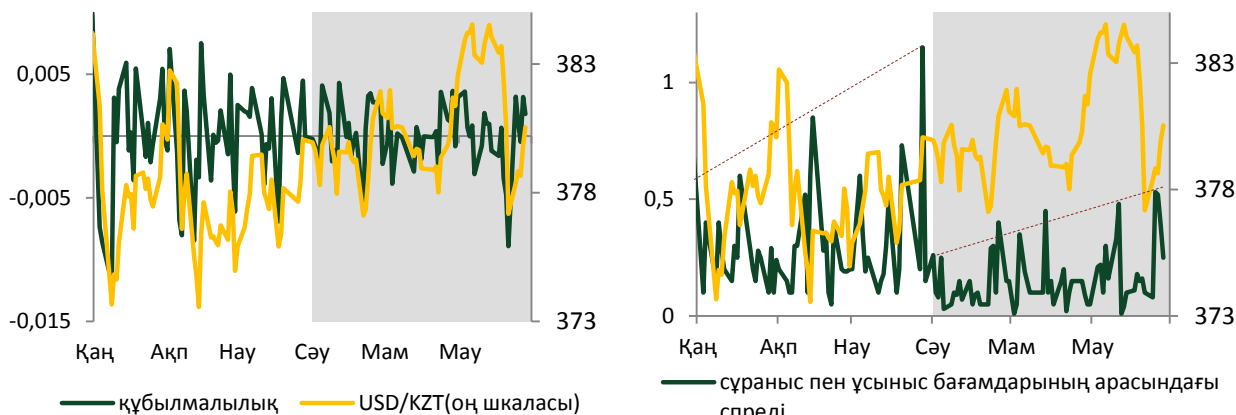
Дереккөзі: Ұлттық Банк

2019 жылғы II тоқсанда теңгенің айырбастау бағамының құбылмалылығы шамамен өткен тоқсандағы деңгейде сақталды. Теңгенің айырбастау бағамының стандартты ауытқуы өткен тоқсандағы 1,9 теңге ауытқумен салыстырғанда 2,0 теңгені құрады. Теңгенің тұтастай алғанда тұрақты серпіні сақталуы және айырбастау бағамы құбылмалылығының аздаған деңгейі теңгенің 2019 жылғы II тоқсанда АҚШ долларына қатысты сұраныс пен ұсыныс бағамдарының арасындағы спреді тарылуына әсер етті (20-график).

20-график

Валюта биржасындағы теңгенің АҚШ долларына қатысты айырбастау бағамының құбылмалылығы

Биржа нарығындағы теңгенің АҚШ долларына қатысты сұраныс пен ұсыныс бағамдарының арасындағы спреді

Дереккөзі: Thomson Reuters, Ұлттық Банктің есептері

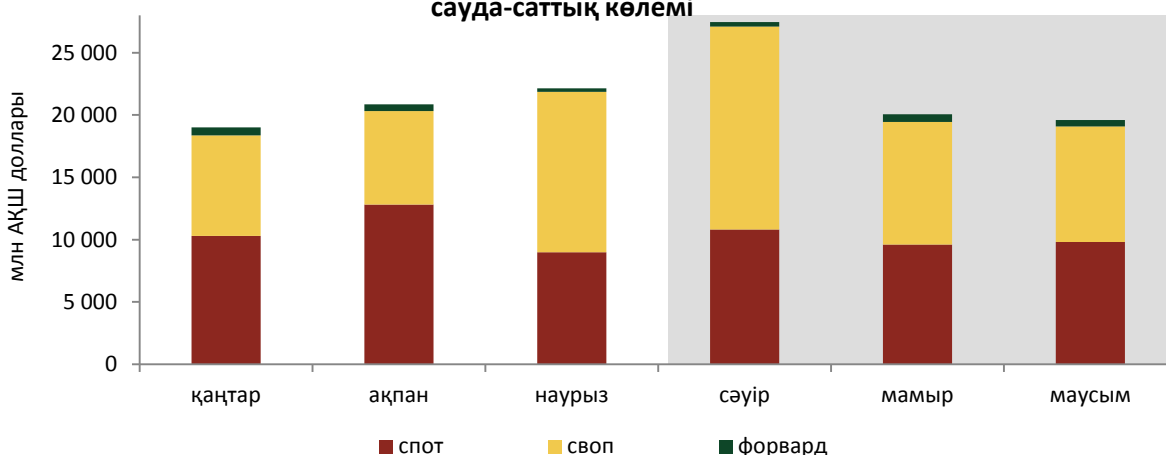
Г) Биржадан тыс валюта нарығындағы операциялар

Банкаралық валюта нарығы

Мәмілелер типтері бойынша банкаралық валюта нарығында спот, валюталық своп және форвард бойынша операциялар жүргізіледі. 2019 жылғы II тоқсанда биржадан тыс валюта нарығындағы мәмілелердің жалпы көлемі 70,4 млрд АҚШ доллары болды және өткен тоқсанмен салыстырғанда 13,7%-ға (2019 жылғы I тоқсанда – 62,0 млрд АҚШ доллары) өсті. Жалпы алғанда биржадан тыс валюта свопы операцияларының жалпы көлемі 35,4 млрд АҚШ долларын құрап, спот мәмілелердің көлемінен 17,1%-ға артты. Биржадан тыс мәмілелердің жалпы көлемінде форвардтық мәмілелердің үлесі әліде аз және 2019 жылғы II тоқсанда 2,2% (2019 жылғы I тоқсанда – 2,1%) болды (21-график).

21-график

Банкаралық валюта нарығындағы мәмілелер типі бойынша сауда-саттық көлемі

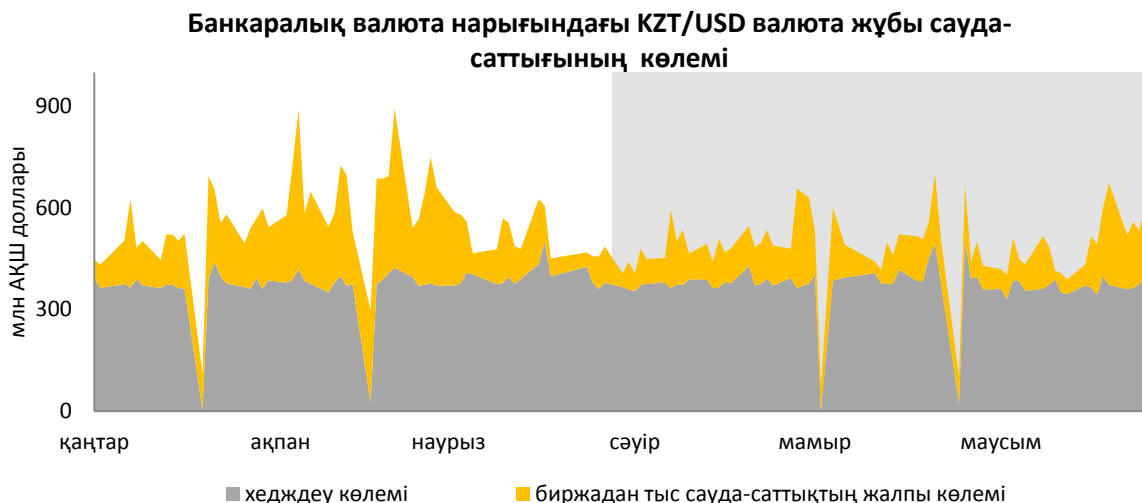

Дереккөзі: Бағалы қағаздардың орталық депозитарийі

Биржалық спот операцияларынан асып түсетін банкаралық спот операцияларының аздаған көлеміне қарамастан, осы мәмілелердің басым саны мен көлемдері валюталық мәмілелерге, яғни шетел валютасын сатып алу және сату жөніндегі мәмілелерге

жатпайды. Банкаралық нарық статистикасында валюталық тәуекелдерді хеджирлеу бойынша операциялар да көрсетіледі. Мысалы, 2019 жылғы II тоқсанда басым жағдайда бір еншілес банктің меншік капиталын валюталық тәуекелдерден хеджирлеу бойынша операцияларының көлемі 22,млрд АҚШ долларын немесе биржадан тыс сауда-саттықтың жалпы көлемінен 75,7%-ды құрады (2019 жылғы I тоқсанда – 66,2%). Бұл ретте, аталған операциялар банктік топ ішінде жүргізілді және ішкі валюта нарығындағы шетел валютасының сұранысы мен ұсынысының көлеміне және тиісінше, теңгенің айырбастау бағамын қалыптастыруға әсер етпеді (22-график).

22-график

Дереккөзі: Ұлттық Банк

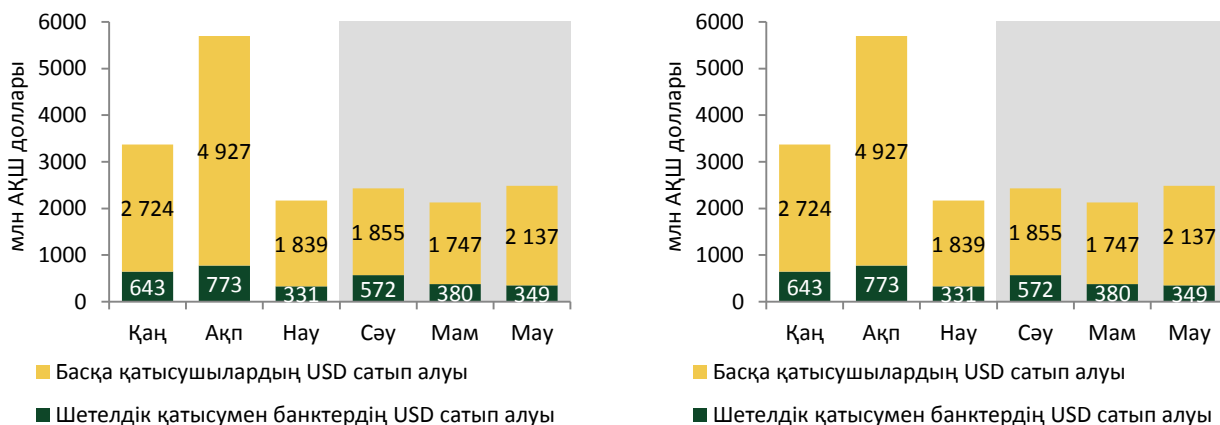
Валюталық тәуекелдерді хеджирлеу бойынша мәмілелерсіз банкаралық нарықтағы спот сауда-саттықтың көлемдері біршама аз және биржалық валюта нарығындағы спот сауда-саттық көлемдерімен салыстыруға болады. 2019 жылғы II тоқсанда банкаралық валюта нарығында сауда-саттықтың көлемі (меншік капиталды хеджирлеу бойынша мәмілелерді қоспағанда) 7,3 млрд АҚШ долларын құрады, ол алдыңғы тоқсандағыдан 32,3%-ға аз (2019 жылғы I тоқсанда – 10,9 млрд АҚШ доллары).

Банкаралық валюта нарығындағы сауда-саттықта шетелдік қатысуы бар банктердің үлесі (валюталық тәуекелдерді хеджирлеу бойынша мәмілелерді қоспағанда) артты. 2019 жылғы II тоқсанда олардың үлесі банкаралық валюта нарығындағы сауда-саттықтың жалпы көлемінен 21,9%-ды (2019 жылғы I тоқсанда – 12,5%) құрады.

Бұл ретте, 2019 жылғы II-тоқсанда шетелдік қатысумен банктердің АҚШ долларын сатуы өткен тоқсанмен салыстырғанда 1,4 млрд АҚШ долларынан 1,6 млрд АҚШ долларына дейін 18,0%-ға ұлғайды. 2019 жылғы II-тоқсанда шетелдік қатысумен банктердің АҚШ долларын сатып алуы 25,6%-ға (2019 жылғы I-тоқсанда – 25,9%-ға ұлғайды) 1,7 млрд АҚШ долларынан 1,3 АҚШ долларына дейін төмендеді. Бұл ретте АҚШ долларын сатып алуда шетелдік қатысумен банктердің сатып алудың жалпы көлемінен үлесі 18,5%-ды құрады (2019 жылғы I-тоқсанда – 15,6%) (23-график).

23-график

Банкаралық валюта нарығы қатысушыларының АҚШ долларын сатып алуы/сатуы (валюталық тәуекелдерді хеджирлеу бойынша мәмілелерді қоспағанда)

Дереккөзі: Ұлттық Банк

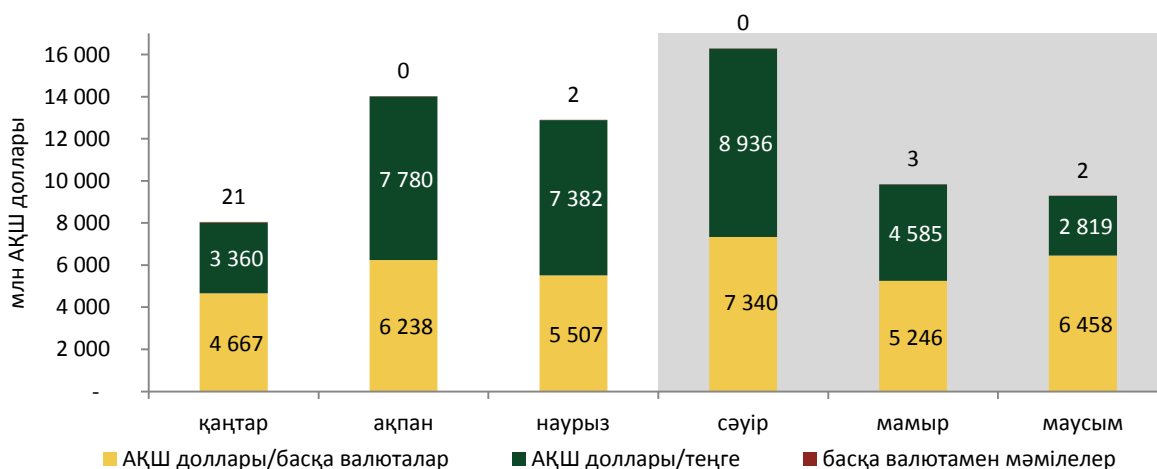
Биржадан тыс валюта нарығындағы валюталық своп мәмілелері

Биржадан тыс валюта нарығында да қатысушылары тек банктер ғана емес, бағалы қағаздар нарығының басқа кәсіби қатысушылары болып табылатын валюталық своптар бойынша мәмілелер жүзеге асырылып тұрады.

2019 жылғы II-тоқсанда валюталық своп бойынша операциялардың көлемі алдыңғы тоқсандағы деңгейде тұрды (1,2%-ға ұлғайды) және 35,4 млрд АҚШ долларын құрады (2019 жылғы I-тоқсанда – 35,0 млрд АҚШ доллары). Своп нарығында мәмілелердің негізгі көлемі АҚШ доллары бойынша мәмілелер және басқа валюта бойынша мәмілелер орын алды - 53,8% (2019 жылғы I-тоқсанда – 46,9%). Форвард нарығындағы операциялардың жалпы көлемінен АҚШ доллары бойынша және теңгемен валюталық своптар үлесі 46,2% құрады (2019 жылғы I-тоқсанда – 53,0%). Артық девальвациялық күтулері 2019 жылғы II-тоқсанда теңгеге байланысты емес своп мәмілелеріне нарық қатысушыларының артықшылықты жылжуына әсер етті (24-график)

24-график

Валюталар бойынша биржадан тыс своп нарығындағы операциялар

Дереккөзі: Бағалы қағаздар орталық депозитарийі

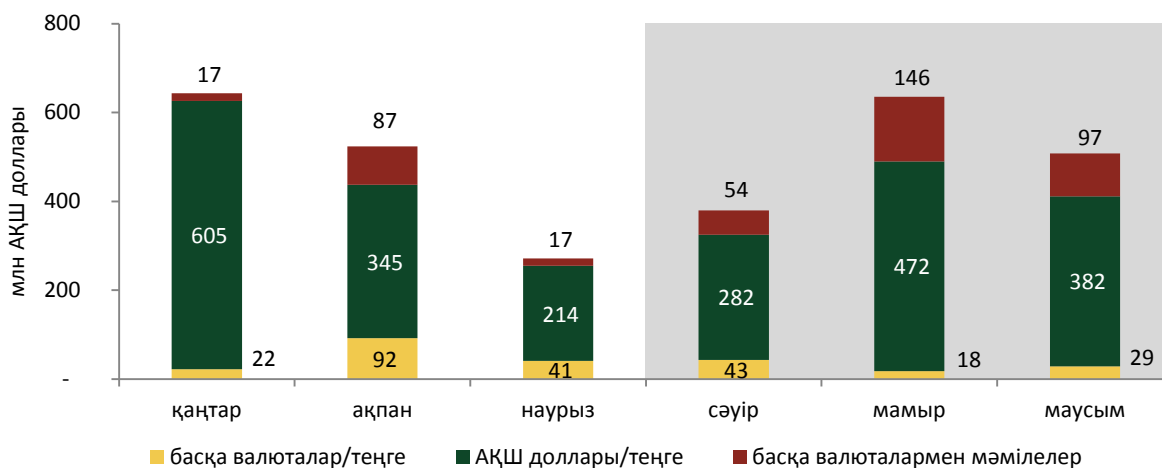
Биржадан тыс валюта нарығындағы форвардтық мәмілелер

Биржадан тыс валюта нарығында да қатысушылары банктер сияқты, бағалы қағаздар нарығының басқа кәсіби қатысушылары болып табылатын жеткізілетін және жеткізілмейтін валюталық форвардтар бойынша мәмілелер жүзеге асырылып тұрады.

2019 жылғы II-тоқсанда форвардтар бойынша операциялардың көлемі өткен тоқсанмен салыстырғанда 5,9%-ға артты және 1,5 млрд АҚШ долларын құрады (2019 жылғы I-тоқсанда – 1,4 млрд АҚШ доллары). Форвард нарығындағы операциялардың негізгі көлемі АҚШ доллары бойынша және теңгемен мәмілелердің үлесіне келді - 74,6% (2019 жылғы I-тоқсанда – 80,9%). Теңгені сатып алу/сатумен байланысты емес форвард мәмілелері басқа валюталармен жасалатын мәмілелерге жатады және форвард нарығындағы операциялардың жалпы көлемінен олардың үлесі 19,5%-ды құрады (2019 жылғы I-тоқсанда – 8,4%) (25-график).

25-график

Валюталар бойынша форвард нарығындағы операциялар

Дереккөзі: Бағалы қағаздар орталық депозитарийі

Д) Девальвациялық күтулер

Нарыққа қатысушылардың девальвациялық күтулері

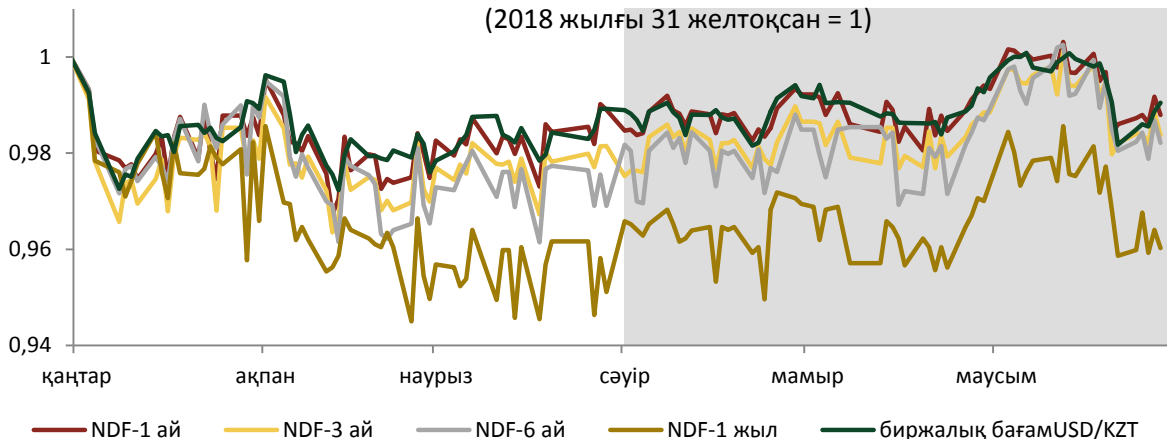
Жеткізілмейтін валюталық форвардтар бойынша мөлшерлемелердің спреді (NDF – Non-Deliverable Forward) валюта нарығы қатысушыларының девальвациялық күтулерін көрсетеді. Сәуір-мамыр ішінде теңгенің айырбастау бағамының төмен құбылмалылығы форвардтық келісімшарттар бойынша мөлшерлемелер спредінің тарылуына әсер етті. Алайда маусымда спредтер біртіндеп кеңейтілді және теңгенің айырбастау бағамының әлсіреуі бойынша күтулері алдыңғы айлармен салыстырғанда жоғары болды.

2019 жылғы II тоқсанда айырбастау бағамы бойынша күтулер орташа алғанда теңгенің биржалық айырбастау бағамының деңгейінен 1 айлық жеткізілмейтін валюталық форвардтар бойынша 0,3%-дан, 3 айлық жеткізілмейтін валюталық форвардтар бойынша 1,2%-дан жоғары қалыптасты. 1 және 3 айлық форвард мәмілелері бойынша жалпы девальвациялық күтулер өткен тоқсанның деңгейінен тиісінше 0,1%-дан жоғары сақталды.

6 айлық форвардтық келісімшарттар жасау кезінде нарық қатысушылары орташа алғанда теңгенің 2,6%-дық деңгейде әлсіреуін күтті (2019 жылғы I тоқсанда – 2,7%). 12 айлық форвардтық мәмілелер бойынша спредтер орташа алғанда 6,1%-ға тарылды (2019 жылғы I тоқсанда – 6,7%) (26-кесте).

Жеткізілмейтін валюталық форвардтар бойынша мөлшерлемелердің спреді

(2018 жылғы 31 желтоқсан = 1)

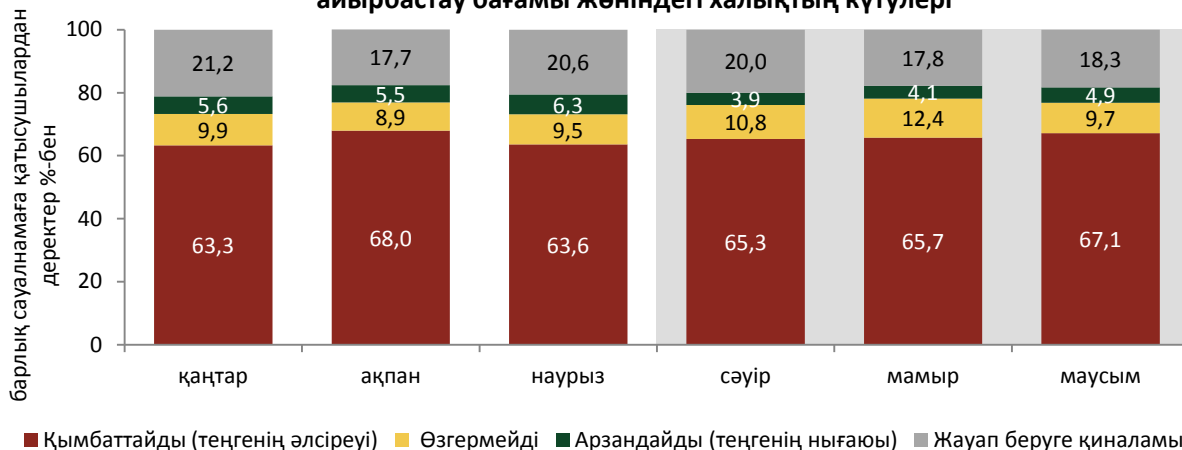

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы, Thomson Reuters, Ұлттық Банктің есептеулері

Халықтың девальвациялық күтулері

Халықтың теңгенің айырбастау бағамына қатысты күтулерінде әлі де теңгенің әлсіреуін күту көңіл-күйі басым. Маусымда ҚР Президентінің сайлауынан кейін теңгенің әлсіреуі туралы қауесет аясында девальвациялық күтулердің өсуі байқалды. Теңгенің әлсіреуін күтетін халықтың үлесі жеке кезеңдердегі ауытқуларға қарамастан, жеткілікті тұрақты болып қалуда (27-кесте).

Сауалнаманың нәтижелері бойынша теңгенің АҚШ долларына қатысты айырбастау бағамы жөніндегі халықтың күтулері

Дереккөзі: FusionLab деректерінің негізінде

Е) Қолма-қол шетел валютасының нарығы

2019 жылғы II тоқсанда халық 928,1 млрд. теңгеге барабар сомаға қолма-қол шетел валютасын сатып алды (2018 жылғы I тоқсанда – 502,3 теңге). Өткен тоқсанмен салыстырғанда шығыстар 84,8%-ға ұлғайды.

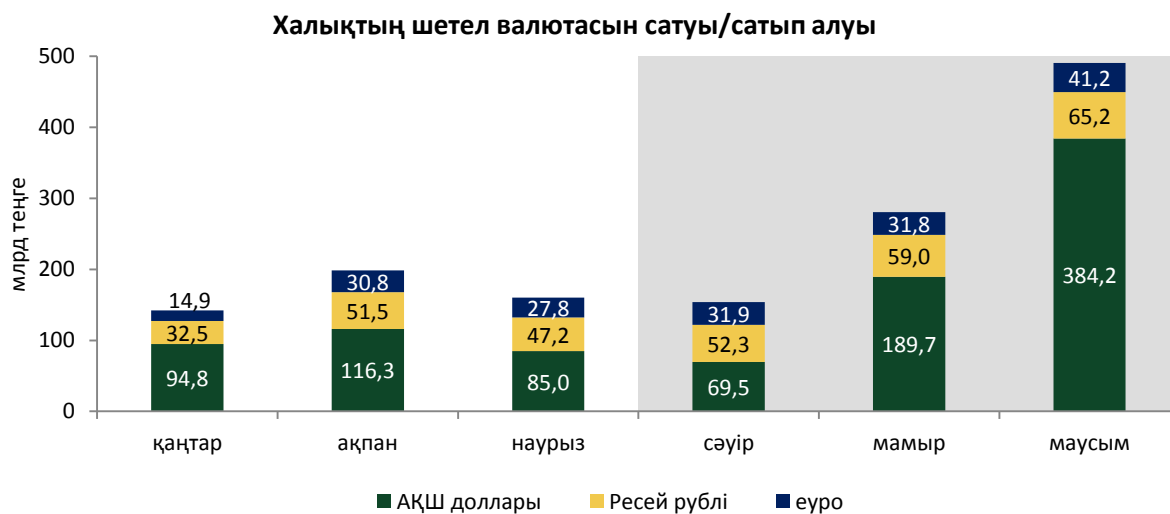
Қолма-қол шетел валютасы нарығының ішкі және сыртқы шығу тегі экономикалық және саяси оқиғаларға сезімтал. Сату көлеміне негізгі факторлармен қатар маусымдық, валюталық артықшылықтар, ел экономикасындағы жалпы үрдістер, әлемдік нарықтардағы ахуал және басқалар әсер етеді. Ағымдағы жылдың маусым айында көлемдердің өсуінің негізгі себебі шетел валютасына сұраныстың оның ұсынысынан асып

кетуі болды. Бұрын айтылған қауесеттер аясында сайлау қарсаңында шетел валютасына сұраныстың өсуі байқалды.

Бұдан басқа, маусымда шетел валютасын сатып алудың өсуіне еңбек демалысы кезеңіндегі дәстүрлі маусымдық сұраныс әсер етті. Мамырдан қыркүйекке дейін халық шетелдік туристік сапарларға ақы төлеу үшін шетел валютасын сатып алатыны белгілі. Сондай-ақ, жаз айларында негізінен сауда қызметімен айналысатын шағын кәсіпкерліктің жекелеген санаттарының және шетелге ақша аударатын және шетел валютасын әкететін еңбек мигранттарының шетел валютасына сұранысы көбейеді.

2019 жылдың II тоқсанында шығыстардың негізгі көлемі АҚШ долларын – 69,3% (2019 жылғы I тоқсанда – 58,9%), Ресей рублін – 19,0% (2019 жылғы I тоқсанда – 26,1%) және еуро – 11,3% (2019 жылғы I тоқсанда – 14,6%) сатып алуға бағытталды (28-кесте).

28-кесте

Дереккөзі: Ұлттық Банк

1-қосымша

Жекелеген дамушы елдердің валюталары бойынша шолу

2019 жылғы 2-тоқсан ішінде дамушы елдердің валюта бағамдарының бір АҚШ долларына қарағанда серпіні мынадай түрде қалыптасты:

Ресей рублі 3,9%-ға (65,76-дан 63,22-ға дейін) нығайды. Қарастырылып отырған кезең ішінде валюта бағамының нығаюының негізгі себебі шетелдік портфель инвестицияларының әкелінуі болды. РФ Қаржы министрлігі тоқсан қорытындысы бойынша бір тоқсанда орналастыру бойынша абсолютті рекорд жасап, 888 млрд рубльге ОФЗ орналастырды. Жоспар инвесторлардың рубльдік активтерге сұранысын ұлғайту аясында 48%-ға артық орындалды. 2-тоқсанда Ресей ОБ негізгі мөлшерлемені 7,5%-ға дейін 25 базистік пункттерге азайтты. Реттеуші ақша нарығындағы талаптарды бұдан әрі жұмсартуға дайын екендігі туралы хабарлады.

Оңтүстік Африка ранды 2,8%-ға (14,50-ден 14,09-ға дейін) нығайды. ҚДР мен АҚШ арасындағы сауда қарсылықтарында қол жеткізген бітімгершілік, инвесторлардың тәуекел-сентиментінің жақсаруы және Сирил Рамафостың Президенттікке қайта сайлануы ұлттық валюта бағамына оң ықпалын тигізді. ОАР Резервтік банкі 2019 жылғы 1-жартыжылдықта ақша-кредит саясатының өлшемдерін өзгерткен жоқ, мөлшерлеме 6,75% деңгейінде сақталды. Реттеуші 2019 жылы ІЖӨ өсу болжамын бұрынғы болжамдағы 1,3% қарсы 1%-ға дейін төмендетті.

Бразилия реалы заң шығарушылардың бюджет қаражатын үнемдеуді білдіретін зейнетақы реформасы туралы заң жобасын тез қабылдайтынын күту аясында 1,8%-ға (3,92-ден 3,85-ке дейін) нығайды. Реформа жобасын Конгресс комитеті мақұлдады және Конгрестің Төменгі Палатасында дауыс беруге шығаруға дайын болды.

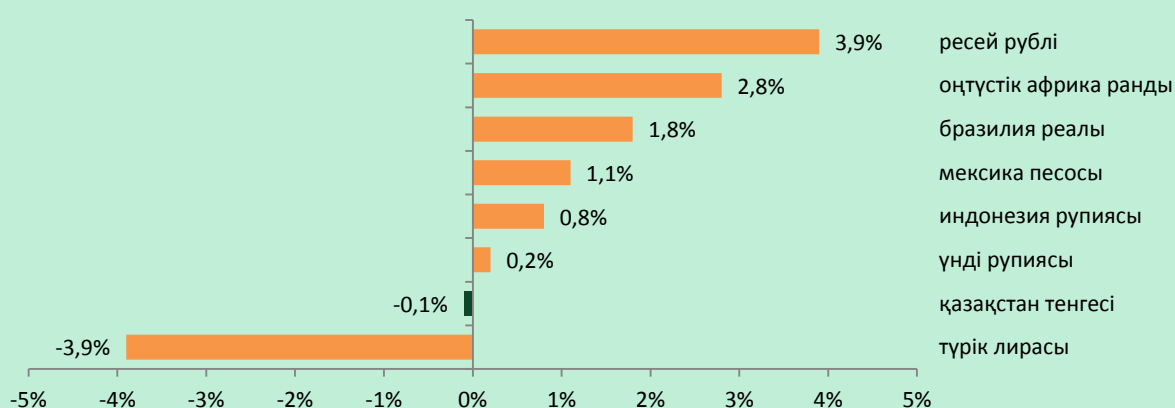
Мексика песосы тоқсан қорытындылары бойынша 1,1%-ға (19,43-тен 19,22-ге дейін) нығайды. Қарастырылып отырған кезеңде ұлттық валюта геополитикалық тәуекелдер қысымында болды – АҚШ заңсыз иммиграцияға байланысты шешілмеген проблемалар салдарынан Мексикадан тауарлар импортына баж салығын енгізуге дайын екендігі туралы хабарлады. Тараптар арасында жүргізілген келіссөздер мен өзара уағдаластықтың арқасында санкциялар болған жоқ. Мексика песосы бағамының бұдан әрі нығаюы АҚШ ФРЖ-ның мөлшерлемелерді азайтуға көшетіні туралы белгі беруі аясында орын алды.

Индонезия рупиясы 0,8%-ға (14 243-тен 14 126-ға дейін) нығайды. Индонезияда ел Президентін сайлауы өтті, оның нәтижесінде кезекті мерзімге Джоко Видодо сайланды. Инвесторлар экономиканың өсу болашағын қолдауға бағытталған үкіметтің құрылымдық саясатының жалғасатыны жөніндегі болжамдарының болуынан бұл хабарды жақсы қабылдады. S&P халықаралық агенттігі тұрақты болжаммен Индонезия рейтингін BBB-ға дейін көтерді.

Үндістан рупиясы 0,2%-ға (69,16-дан 69,03-ға дейін) нығайды. Нарендр Модидің елдің Премьер-Министрі лауазымының кезекті мерзіміне қайта сайлануы жергілікті активтердің өсуін және ұлттық валютаның бірқалыпты нығаюын қолдады.

Түрік лирасы 3,9%-ға (5,57-ден 5,79-ға дейін) әлсіреді. Ұлттық валюта саяси шиеленіс пен санкциялық тәуекелдердің қысымында тұр. ЦИК іс жүргізудегі бұзушылықтар салдарынан Стамбул мэрін сайлау нәтижелерінің күшін жойды, бірақ бұл шешім саяси түрде уәжделген шешім ретінде қаралады. Қайта сайлаудың қорытындысы бойынша оппозициялық партиядан келген үміткер Э.Имамоглу тағы да жеңіске жетті. Маусымда Moody's рейтингтік агенттігі резервтік активтер буферінің әлсіздігін белгілей отырып, тәуелсіз рейтингті жағымсыз болжаммен В1-ге дейін (Ва3-тен) төмендетті, АҚШ-тың қарсылығына қарамастан РФ-дан С-400 ракетаға қарсы жүйені сатып алу ниеті жергілікті активтердің құнына және валюта бағамына теріс ықпалын тигізуде.

2019 жылғы 2-тоқсан бойынша бір АҚШ долларына дамушы елдердің валюта бағамдарының өзгеруі

III. Қор нарығындағы ахуал

Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығында тәуекелсіз кірістілік қисығын құруға ықпал ететін шаралардың өткізілуі жалғасуда. II тоқсанда Қаржы министрлігі эмиссияны өсірді.

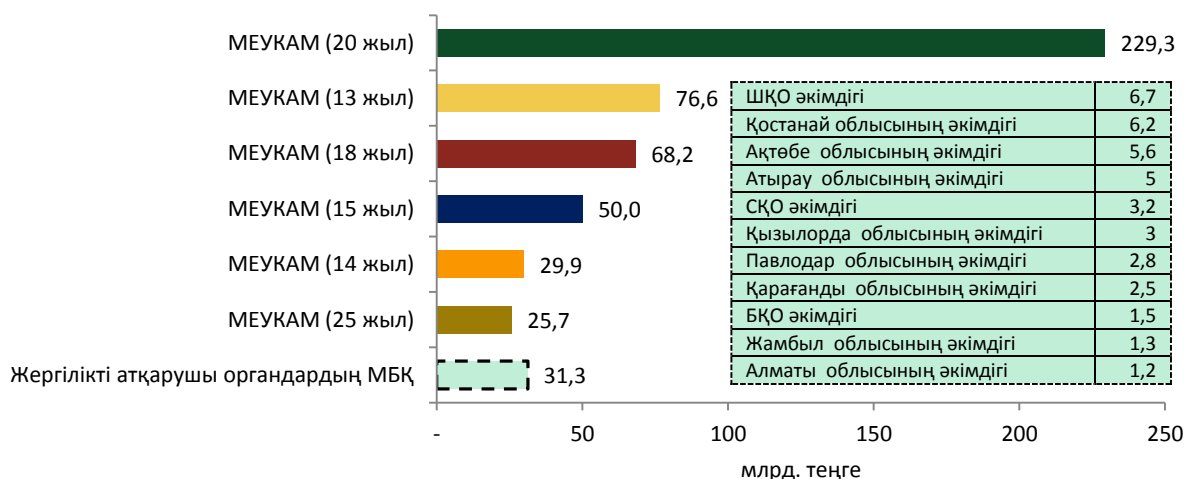
А) Мемлекеттік бағалы қағаздар нарығы.

Мәмілелердің негізгі көлемі бастапқы нарықта Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздарымен операцияларға тиесілі. II тоқсанда 479,7 млрд теңге сомаға Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздары орналастырылды. 2019 жылғы II тоқсанда 11 аукцион өткізілді, онда 8,52-ден 8,84%-ға дейінгі аралықта өтеуге кірістілігімен 13-жылдық, 14-жылдық, 15-жылдық, 18-жылдық, 20-жылдық және 25-жылдық МКУАМ орналастырылды (29-график).

Тоқсан ішінде жергілікті атқарушы органдардың мемлекеттік бағалы қағаздарын орналастырудың бірқалыпты белсенділігі байқалды. II тоқсан бойынша 11 облыс 2 жылдық мемлекеттік облигацияларды 31,3 млрд теңге сомаға жылдық 0,35% орташа алынған кірістілікпен орналастырды.

29-график

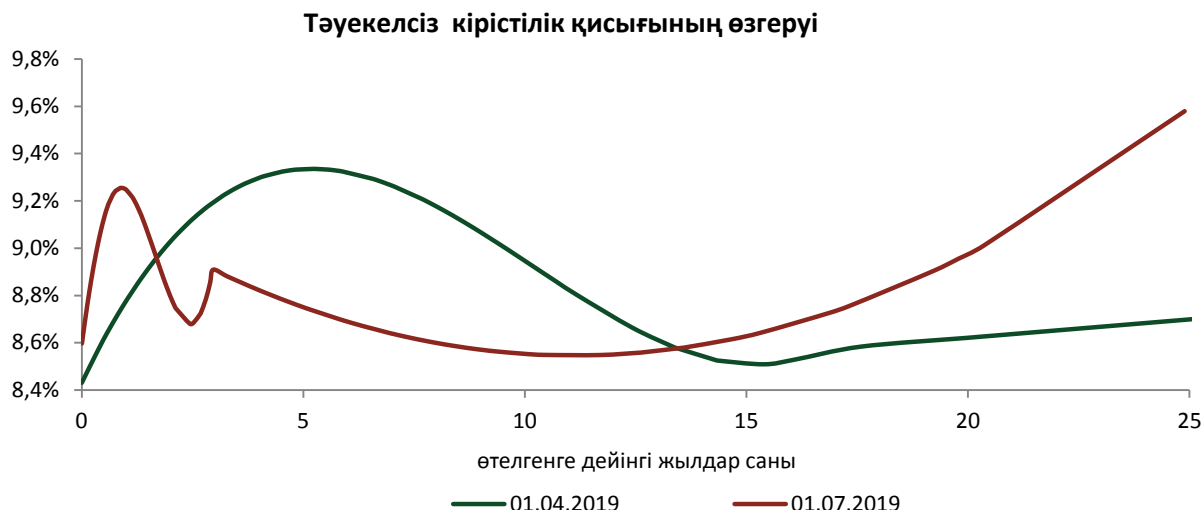
Мемлекеттік бағалы қағаздарды 2019 жылғы II тоқсанда орналастыру

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

01.07.2019 жылғы жағдай бойынша тәуекелсіз кірістілік қисығы нысанының 13 жылға дейінгі учаскеде инверттелгеннен нысанға өзгеруі байқалды, бұл орта мерзімді (5 жылға дейін) және таяу арадағы ұзақ мерзімді құралдарды нарықтық қайта бағалау нәтижесіне айналды (30-график). Жалпы маусымда Ұлттық Банктің қысқа мерзімді ноттарына эмиссияланған кірістерді арттыру аясында бір жылдан және одан жоғары қисықтылық учаскелерінің жоғарыға жалпы жылжуы байқалды. 15-тен 25-ке дейінгі мерзімі бар бағалы қағаздардың жаңа шығарылымдары аясында ұзақ мерзімді құралдар кірістілігі де артты.

30-график

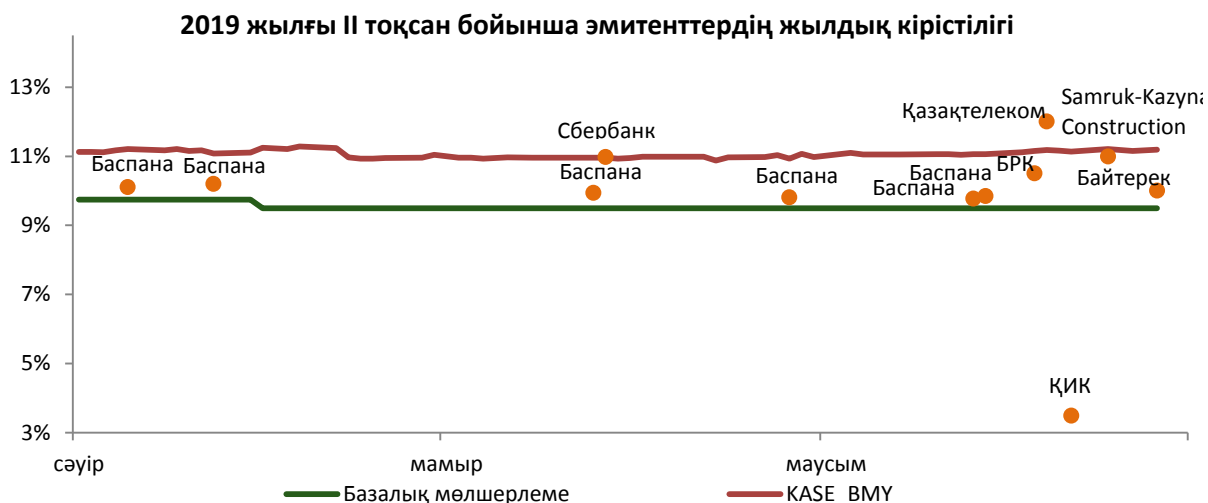
Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Б) Корпоративтік облигациялар нарығы.

«Қазақстан қор биржасы» АҚ (бұдан әрі – KASE) деректеріне сәйкес корпоративтік облигациялардың сауда-саттық көлемі алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда 3,7 есеге төмендеп, 2019 жылғы II тоқсанда 343,5 млрд теңгені құрады.

Бастапқы нарықтағы сауда-саттық көлемі 2019 жылғы II тоқсанда 2019 жылғы I тоқсанмен салыстырғанда 735,5 млрд теңгеден 201,6 млрд теңгеге дейін 3,6 есе төмендеді. Бастапқы нарықтағы сауда-саттық көлемінің үлесі корпоративтік облигациялар нарығында сауда-саттықтың жиынтық көлемінің 59%-ын құрады. Қаралатын кезеңде барлығы 7 эмитент орналастырылды (31-график).

31-график

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

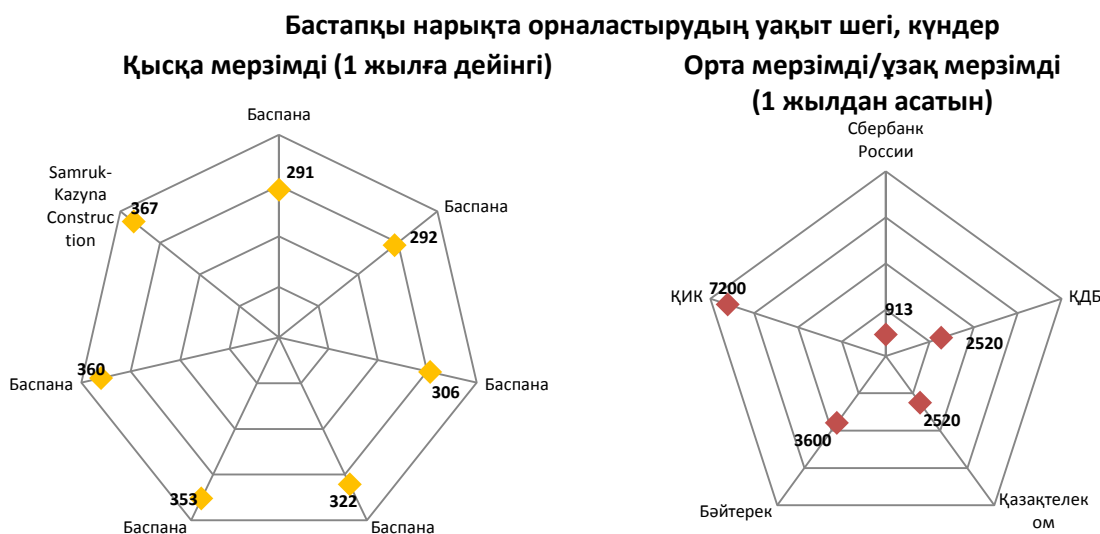
Қаржы тартудың негізгі үлесі «Қазақтелеком» АҚ-қа (39,7% немесе 80 млрд теңге), «Баспана» ИО» АҚ-қа (24,2% немесе 49 млрд теңге) және «Бәйтерек» ИО» АҚ-қа (19,8% немесе 40 млрд теңге) тиесілі болды (32-график).

32-график

Корпоративтік облигацияларды орналастырудың уақыт шегі бойынша 1 жылға дейінгі қысқа мерзімді қағаздар басым болды. 1 жылдан асатын сегментте 2019 жылғы II тоқсанда 5 эмитент орналастырылды (33-график).

33-график

Дереккөзі: Қазақстан қор биржасы

Қайталама нарықтағы сауда-саттық көлемі 2019 жылғы I тоқсанмен салыстырғанда 3,7 есе төмендеді. KASE_BMY корпоративтік облигациялардың кірістілік индексі орта есеппен жылдық 10,6%-ды құрады, ол алдыңғы тоқсаннан 0,3 п.т. төмен.

«Фридом Финанс» АҚ орта есеппен 2,9 белсенділік коэффициентімен ¹ II тоқсан бойы «борыштық бағалы қағаздарды сатып алу-сату» сегментінде неғұрлым белсенді болып табылды.

2019 жылғы II тоқсанның соңында KASE сауда тізімдерінде 66 эмитент шығарған корпоративтік облигациялардың 249 атауы болды.

¹ Белсенділік коэффициентін есептеу әдістемесі KASE сайтында

KASE ресми тізімінен мына эмитенттер шығарылды:

- облигациялардың айналыс мерзімінің өтуіне байланысты: «Цеснабанк» АҚ, «Қазақстан Халық жинақ банкі» АҚ, «ЦентрКредит Банкі» АҚ, «ҚазАгро» ҰБК» АҚ, «Қазақстан темір жолы» ҰК» АҚ;
- мерзімінен бұрын өтеумен байланысты: «ҚазМұнайГаз» ҰК» АҚ.